

УНИВЕРЗИТЕТ ПРИВРЕДНА АКАДЕМИЈА У НОВОМ САДУ

ФАКУЛТЕТ ЗА ЕКОНОМИЈУ И ИНЖЕЊЕРСКИ МЕНАџМЕНТ У НОВОМ САДУ

ОБРАЗАЦ ЗА ПИСАЊЕ ИЗВЕШТАЈА О ОЦЕНИ ДОКТОРСKE ДИСЕРТАЦИЈЕ/ДОКТОРСКОГ УМЕТНИЧКОГ ПРОЈЕКТА

-обавезна садржина-

I ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ
1. Датум и орган који је именовao комисију Дана 19.04.2021. године на седници Наставно-научног већа Факултета за економију и инжењерски менаџмент у Новом Саду, донета је одлука број 11/3-3/2, којом је именована Комисија за писање извештаја о оцени докторске дисертације под називом „Утицај интелектуалног капитала на пословне перформансе предузећа у сектору информационо комуникационих технологија Републике Србије“.
2. Састав комисије са назнаком имена и презимена сваког члана, звања, назива уже научне области за коју је изабран у звање, датума избора у звање и назив факултета, установе у којој је члан комисије запослен: 1. Проф. др Марко Царић , редовни професор, уже научна област: Мултидисциплинарна економска, изабран: 20.02.2012. године, Правни факултет за привреду и правосуђе у Новом Саду, Универзитет Привредна академија у Новом Саду – ментор и члан комисије . 2. Проф. др Јелена Вапа-Танкосић , редовни професор, уже научна област Пословна и међународна економија, 20. 11.2018. године, Факултет за економију и инжењерски менаџмент у Новом Саду, Универзитет Привредна академија у Новом Саду- ментор и члан комисије . 3. Проф. др Драган Солеша , редовни професор, уже научна област: Квантитативне методе и информациони системи, изабран: 27.04.2010. године, Факултет за економију и инжењерски менаџмент у Новом Саду, Универзитет Привредна академија у Новом Саду - председник комисије .
II ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ
1. Име, име једног родитеља, презиме: Немања (Јован) Лекић
2. Датум рођења, општина, Република: 05. 04. 1989. године, Савски венац, Београд, Република Србија
3. Претходно стечено звање (датум и место одбране): Мастер менаџер, 10. 12. 2013. Београд, Факултет организационих наука, тема мастер рада „Значај интегрисаних маркетиншких комуникација у туристичким организацијама“
4. Научна, односно уметничка област из које је претходно стечено звање: Менаџмент и бизнис, Менаџмент
5. Приказ стручних, научних, односно уметничких, радова (по категоријама): M14 – Монографска студија/поглавље у књизи M12 или рад у тематском зборнику међународног значаја 1. Лекић, Н., Пушара, Н., Мирјанић, Б. (2018). Сектор туризма као фактор развоја националне економије Републике Србије. Седма научна конференција са међународним учешћем „Јахорински пословни форум – Одрживи развој и институционално окружење“, 22-24.3.2018, Јахорина, Универзитет у Источном Сарајеву, Економски факултет, Пале. ISSN 2303-8969. 1. Erić, I., Lekić, N. (2017). The business innovation of small wineries in Serbia aimed at improving business performance. In: Innovation, ICT and Education for the Next Generation, thematic proceedings (pp. 172–188). Novi Sad: Faculty of Economics and Engineering Management in Novi Sad. ISBN: 978-86-87619-84-5 M22 – Рад у истакнутом међународном часопису 2. Lekić, S., Vapa-Tankosić, J., Mandić, S., Rajaković-Mijailović, J., Lekić, N., Mijailović, J. (2020). Analysis of the Quality of the Employee–Bank Relationship in Urban and Rural Areas, Sustainability, 12(13), 5448. ISSN: 2071-1050. DOI: 10.3390/su12135448 3. Lekić, N., Vapa-Tankosić, J., Lekić, S., Rajaković, J. (2019). An analysis of factors influencing employee job

satisfaction in a public sector, E and M *Ekonomie a Management*, volume XXII 3/2019, pp. 83-99. ISSN: 1212-3609. DOI: 10.15240/tul/001/2019-3-006

M24 – Рад у националном часопису међународног значаја

Lekić, N., Savić, G., Knežević, S., Mitrović, A. (2018). The efficiency analysis in small wineries in the Republic of Serbia. *Ekonomika poljoprivrede*, 65(4), 1529–1544. doi:10.5937/ekoPolj1804529L

M33 – Саопштење са међународног скупа штампано у целини

5. Lekić, N., Paspalj, M., Vapa-Tankosić, J., Rajaković-Mijailović, J., Lekić, S. (2020). Strategijsko pozicioniranje IT industrije na međunarodnom tržištu. VII MEĐUNARODNA Naučna konferencija „Tranzicija u 21. veku“. Kragujevac, 05-07.11.2020

6. Vapa-Tankosić, J., Lekić, N., Mijailović, J., Lekić, S., Rajaković-Mijailović, J. (2019). The Role of Organic Agricultural Production in Environmental Protection. II International scientific – practical conference – CIBEK 2019 Circular and Bioeconomy, School of Engineering Management Belgrade, Serbia, May 30, 2019.

7. Milanović, T., Lekić, N. (2018). Renewable sources in the function of energy security in the Republic of Serbia. Proceedings of the International Scientific Conference - EKOВ 2018, Economy in Transformed Security Environment, March 1st 2018, Belgrade: Center for security, management and international politics – CESMIP, pp. 122–127. ISBN 978-86-900480-0-7

8. Милановић, Т., Лекић, Н. (2017). Употреба обновљивих извора енергије као једног од кључних компоненти одрживог развоја. Међународни научни скуп ИОР-ЕДА 2017 „Изаови одрживог развоја – економски и друштвени аспект“, 6-7. 11. 2017, Економски факултет Универзитета у Приштини, Косовска Митровица. ISBN 978-86-80127-85-9

M51 – Рад у водећем часопису националног значаја

9. Lekić, N. J., Vukosavljević, D. D., Vapa-Tankosić, J. M., Lekić, S. S., Mandić, S. V. (2021). Impact of motivational factors on organizational commitment of bank employees. *Ekonomija: teorija i praksa*, 14 (1), 1–22. DOI: 10.5937/etp2101001L

10. Lekić, N. J., Vukosavljević, D. D. (2021). The importance of human resources in the development of ICT enterprises. *Kultura polisa*, 18 (44), 293–305. DOI: 10.51738/Kpolisa2021.18.1r.4.04

11. Lekić, N., Vapa-Tankosić, J., Rajaković-Mijailović, J., Lekić, S. (2020). Analysis of structural capital as a component of intellectual capital in ICT enterprises. *Oditor*, 6 (3), 33–54. DOI: 10.5937/Oditor2003033L

M53 – Рад у научном часопису

12. Лекић, Н., Лутовац, М. (2016). Значај малих и средњих предузећа за развој националне економије. Нови економист, Факултет пословне економије, Година X, број 20, јул-децембар 2016. Бијељина, ISSN 1840-2313

13. Đorđević, D., Bogetić, S., Čočkalo, D., Lekić, N. (2016). The analysis of directions for improvement of competitiveness in domestic hotel enterprises – students attitudes, *Journal of Engineering Management and Competitiveness (JEMC)* 2015, vol. 6, br.1, str. 3–11, ISSN 2217-8147

14. Lekić, N. (2016). Quality of telecommunication companies services as an imperative of competitive advantage, *International Journal „Advanced Quality”* Vol. 44, No. 2, 2016. year, Belgrade, Serbia, UDC: 658.5; ISSN 2217-8155

15. Bogetić, S., Antić, Z., Lekić, N. (2015). Analysis of hotel enterprises competitiveness aspects in modern business, *Journal of Engineering Management and Competitiveness (JEMC)* 2015, vol. 5, br. 2, str. 90-101. ISSN 2334-9638

M63 – Саопштење са скупа националног значаја штампано у целини

16. Павковић, В., Лекић, Н. (2015). Улога стратешких комуникација у мотивацији запослених у хотелском пословању, Међународни зборник научних и стручних радова Хотелска кућа 2015, Хорес, Златибор, ISBN 978-86-905315-7-8

17. Лекић, Н. (2015). Canvas пословни модел као иновативни алат реинжењеринга пословних процеса, X Скуп привредника и научника СПИН’15, Иновативна решења операционог менаџмента за ревитализацију привреде Србије, 5-6. новембар 2015, Београд, ISBN 978-86-7680-320-0

18. Лекић, Н. (2015). Иновативни алати за креирање пословних модела и њихова улога у стицању конкурентности, Зборник радова Међународне конвенције квалитет JUSK ICQ 2015 – Осма конференција Развој пословне изврности и конкурентност домаћих предузећа, 01-05. јуна 2015, стр. 171-174, JUSK, Београд, ISBN 978-86-89157-04-8, UDC: 334.

19. Лекић, Н. (2014). Развој конкурентске предности у туристичким организацијама, Зборник радова Конференције JUSK ICQ 2014 – Седма конференција Развој пословне изврности и конкурентност домаћих предузећа, 02-05. јуна 2014. (CD izdanje), JUSK, Београд. 978-86-89157-02-4, UDC: 004.24, 338.486.2

20. Ћосић, М., Лекић, Н., Рајковић, М. (2014). Специфичности менаџмента људских ресурса у спортским клубовима, Међународна научна конференција: Менаџмент 2014, 25-26. април 2014, Универзитет Унион у Београду, Факултет за пословно индустријски менаџмент, Београд, ISBN 978-86-6375-011-1

21. Лекић, Н., Ћосић, М., Цветковић, У. (2014). Улога маркетиншких комуникација у креирању стратегије развоја туристичких организација, Међународна научна конференција: Менаџмент 2014, 25-26. април 2014, Универзитет Унион у Београду, Факултет за пословно индустријски менаџмент, Београд, ISBN 978-86-6375-011-1

III НАСЛОВ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ/ДОКТОРСКОГ УМЕТНИЧКОГ ПРОЈЕКТА:

“УТИЦАЈ ИНТЕЛЕКТУАЛНОГ КАПИТАЛА НА ПОСЛОВНЕ ПЕРФОРМАНСЕ ПРЕДУЗЕЋА У СЕКТОРУ ИНФОРМАЦИОНО КОМУНИКАЦИОНИХ ТЕХНОЛОГИЈА РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ”

IV ПРЕГЛЕД ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ/ДОКТОРСКОГ УМЕТНИЧКОГ ПРОЈЕКТА:

Навести кратак садржај са назнаком броја страна поглавља, слика, шема, графикана и сл.

Докторска дисертација кандидата Немање Лекића под насловом „Утицај интелектуалног капитала на пословне перформансе предузећа у сектору информационо комуникационих технологија Републике Србије“ написана је на 184 стране и садржи 7 поглавља, 67 табела, 18 слика, 8 графикана и 1 прилог. Литература садржи 319 библиографских јединица страних и домаћих аутора.

Докторска дисертација садржи следећа поглавља:

1. Увод (1–16 стране)
 - 1.1. Предмет и циљ дисертације
 - 1.2. Основна истраживачка питања и хипотезе дисертације
 - 1.3. Методолошки оквир истраживања
 - 1.4. Структура истраживања
 - 1.5. Очекивани научни допринос
2. Концепт интелектуалног капитала (17–48 стране)
 - 2.1. Економија знања и интелектуални капитал
 - 2.1.1. Организационо знање и учење
 - 2.1.2. Управљање знањем
 - 2.2. Еволуција концепта интелектуалног капитала
 - 2.3. Дефинисање интелектуалног капитала
 - 2.4. Модели интелектуалног капитала
 - 2.5. Компоненте интелектуалног капитала
 - 2.5.1. Људски капитал
 - 2.5.2. Структурни капитал
 - 2.5.3. Релациони капитал
 - 2.6. Однос интелектуалног капитала и управљања знањем
3. Управљање интелектуалним капиталом и мерење пословних перформанси предузећа (49–71 стране)
 - 3.1. Управљање интелектуалним капиталом
 - 3.1.1. Циљеви и задаци управљања интелектуалним капиталом
 - 3.1.2. Мерење интелектуалног капитала
 - 3.2. Мерење пословних перформанси предузећа
 - 3.2.1. Концепт матрице балансираних перформанси
 - 3.2.1.1. Финансијска перспектива
 - 3.2.1.2. Перспектива купаца
 - 3.2.1.3. Перспектива интерних пословних процеса
 - 3.2.1.4. Перспектива учења и раста
 - 3.2.2. Задаци концепта матрице балансираних перформанси
 - 3.2.3. Управљање стратегијом и концепт матрице балансираних перформанси
 - 3.2.4. Принципи стратегијски фокусиране организације
4. Информационо комуникационе технологије и њихова улога у савременом пословању (72–97 стране)
 - 4.1. Информационо комуникационе технологије
 - 4.1.1. Сектор телекомуникација
 - 4.1.2. Сектор информационог технологија
 - 4.2. Стратегијски аспект информационо комуникационих технологија
 - 4.3. Анализа спољнотрговинске размене сектора информационо комуникационих технологија
 - 4.3.1. Светска спољнотрговинска размена услуга сектора информационо комуникационих технологија
 - 4.3.2. Спољнотрговинска размена услуга сектора информационо комуникационих технологија у Европској унији
 - 4.3.3. Спољнотрговинска размена услуга сектора информационо комуникационих технологија у Републици Србији
5. Методологија истраживачког поступка (98–107 стране)
 - 5.1. Предмет, циљеви и истраживачке хипотезе
 - 5.2. Избор циљног узорка, операционализација конструката и дизајн истраживања
 - 5.3. Тестирање емпиријског дела истраживачког рада
6. Резултати емпиријске анализе (108–148 стране)
 - 6.1. Људски капитал
 - 6.2. Структурни капитал
 - 6.3. Релациони капитал
 - 6.4. Пословне перформансе
 - 6.5. Анализа Симплистик модела
 - 6.5.1. Анализа мерног модела применом рефлексивних и формативних варијабли
 - 6.5.1.1. Евалуација рефлексивног мерног модела
 - 6.5.1.2. Евалуација формативног мерног модела

6.5.2. Анализа резултата структурног модела
6.6. Анализа Дијамант модела
6.6.1. Анализа мерног модела применом рефлексивних и формативних варијабли
6.6.1.1. Евалуација рефлексивног мерног модела
6.6.1.2. Евалуација формативног мерног модела
6.6.2. Анализа резултата структурног модела
6.7. Поређење коначних резултата
7. Закључци, ограничења и препоруке (149–154 стране)
Литература (155–175 стране)
Прилог 1. Анкетни упитник (176–183 стране)
Биографија

V ВРЕДНОВАЊЕ ПОЈЕДИНИХ ДЕЛОВА ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ/ДОКТОРСКОГ УМЕТНИЧКОГ ПРОЈЕКТА:

У првом, уводном поглављу кандидат истиче да брзе и интензивне промене у свим доменима пословања захтевају од предузећа да буду флексибилна и адаптивна како би на дате промене одговорила на прави начин и у право време. То подразумева да предузећа стварају базе знања и да на адекватан начин управљају људским ресурсима. Способност учења и стицања знања повезана је са интелектуалним капиталом који представља највреднију имовину предузећа. Људи са својим знањима, компетентностима, вештинама, флексибилношћу, креативношћу, иновативношћу, талентима, тимском оријентисаношћу, спремношћу за додатне обуке и усавршавања основ су интелектуалног капитала. Због све значајније улоге које има у савременом пословању, интелектуални капитал био је предмет бројних истраживачких студија. Кандидат наводи релевантне студије које су спроведене у различитим земљама и секторима, са циљем да се утврди на који начин и у којој мери интелектуални капитал утиче на пословне перформансе предузећа. Такође, у оквиру овог поглавља кандидат дефинише предмет истраживања, циљ и значај истраживања, хипотезе истраживања, полазни концептуални модел, а указује и на научни допринос изучавања предметне проблематике. У изради докторске дисертације кандидат је користио методе истраживања које су у директној корелацији са предметом и циљем истраживања и то методе: дескрипције, класификације, компарације, апстракције и конкретизације, компилације, доказивања и оспоравања, као и статистичке методе код прикупљања података (анкетни упитник), обраде података (различити статистички тестови) и представљања резултата емпиријског истраживања (аналитичке и графичке методе).

У другом поглављу докторске дисертације кандидат приказује концептуални оквир интелектуалног капитала. Указујући на све већи значај интелектуалног капитала као нематеријалне имовине предузећа, кандидат најпре значајну усмерава на економију знања у којој је интелектуални капитал есенцијални капитал предузећа. Сходно томе кандидат је приступио дефинисању индивидуалног и организационог знања и учења, организације која учи, односно организације која је отворена за стицање нових знања и вештина, као и промену старих навика. Најважнија способност савремених организација огледа се у њиховој способности да управљају расположивим знањем. Успешност управљања знањем зависи од више међусобно условљених фактора као што су: повезаност с пословним потребама и процесима, јака визија и добра пословна филозофија, вођство знања, перманентно учење, добра технолошка инфраструктура, системски процеси организационог учења, култура креирања и дељења знања. Такође, кандидат је указао на еволуцију концепта интелектуалног капитала, дефинисање и моделе интелектуалног капитала. У овој дисертацији интелектуални капитал се посматра кроз интеракцију људског, структурног и релационог капитала, те кандидат даје преглед појединих емпиријских истраживања која су интелектуални капитал посматрала кроз наведене компоненте. Свака компонента интелектуалног капитала сагледана је са различитих аспеката. Управљање знањем и интелектуалним капиталом су међусобно повезане и условљене функције и активности савременог менаџмента људских ресурса. Интелектуални капитал обухвата широк спектар знања, од општег до експлицитног, које је уграђено у људски, структурни и релациони капитал. Људи са својим знањима, способностима и могућностима су основ интелектуалног капитала. Основни предуслов управљања интелектуалним капиталом је успешно управљање људским ресурсима и потпуна оријентација на људе, њихове потенцијале и развој.

У трећем поглављу кандидат се фокусира на управљање интелектуалним капиталом и мерење пословних перформанси предузећа. Управљање знањем постаје централна и најважнија активност управљања интелектуалним капиталом и менаџмента људских ресурса. Управљање интелектуалним капиталом је процес оптималне комбинације људског, структурног и релационог капитала у циљу стварања максималне вредности и увећања интелектуалне имовине. Посебна пажња посвећена је циљевима, задацима и начину мерења интелектуалног капитала. Методе које су развијене за мерење интелектуалног капитала могу се груписати у четири категорије: директне методе, методе тржишне капитализације, методе профитабилности пословања и scorescard методе. Постизање дугорочне вредности предузећа може се утврдити системом мерила перформанси који је уско повезан са системом награђивања и мотивисања запослених. Систем мерења служи за процену индивидуалних и заједничких учинака, а систем награђивања за мотивисање запослених и подстицање понашања које одговара предузећу и омогућава да се учинци реализују. Перформансе се односе на способност предузећа да реализује постављене циљеве и активности. Саставни део система мерења перформанси чине кључни индикатори перформанси који показују које активности предузеће треба да спроведе како би остварило постављене стратегијске циљеве. Имајући у виду да је примарни фокус докторске дисертације – испитивање утицаја интелектуалног капитала на пословне перформансе, кандидат је указао на значај scorescard метода, односно на балансирана мерила перформанси (BSC) као инструменте неопходне менаџерима за остварење конкурентског успеха предузећа у будућности, при чему се поред финансијских акценат ставља и на нематеријалне перспективе попут интелектуалног капитала. Истраживања приказана у раду су показала да предузећа која користе систем стратегијског менаџмента базиран на BSC поседују супериорније перформансе у односу на своје конкуренте и имају бројне предности, које се огледају у: мерењу перформанси; побољшању успешности реализације стратегије употребом сета ресурса; превођењу стратегије у конкретне активности; побољшању процеса буџетирања; комуницирању стратегије кроз организацију; пружању базе и помоћи у конципирању система компензације запослених.

У четвртном поглављу кандидат је сагледао информационо комуникационе технологије (ИКТ) и њихову улогу у савременом пословању. ИКТ сектор је препознат као сектор са великим потенцијалом кога треба усмерити на раст и развој Републике Србије. То је иницирало потребу кандидата да се анализира структура ИКТ сектора и стратегијски аспект људских ресурса као најзначајније компоненте интелектуалног капитала. ИКТ сектор обухвата сва предузећа чији производ/технологија има за циљ да употпуни функције обраде информација и комуникација и који се користи за електронску обраду у процесу детектовања, мерења, чувања података и

контроле физичких процеса. Посматране на нивоу индустријске гране, ИКТ обухватају два сектора: телекомуникације и информационе технологије. Телекомуникациона предузећа класификују се у четири подсектора: оператори; производња и развој; техничка подршка и интеграција телекомуникационе инфраструктуре; трговина (дистрибуција) опремом, док сектор информационих технологија обухвата активности у рачунарском програмирању, саветовању и повезаним активностима. У ИКТ предузећима доминантну улогу имају људски ресурси. Перманентно развијање знања, креативности и иновативности, представља полазиште за раст и развој ових предузећа и важно средство за постизање конкурентности, посебно у условима глобалног и међународног пословања. Посматрано у контексту савремених услова пословања, функција менаџмента људских ресурса треба да буде стратегијски одговорна како би доприносила остварењу мисије и циљева организације. Кандидат истиче да вредност компаније не произилази из њених опипљивих средстава, већ почива на знању, вештинама и интелектуалном власништву, односно на људима који доприносе остварењу постављених организационих циљева и пословних перформанси. На крају овог поглавља анализирана је спољнотрговинска размена ИКТ сектора у свету, Европској унији и Републици Србији у периоду од 2010. до 2019. године и указује се на потенцијалне перспективе будућег развоја овог сектора. Анализа укупне вредности извоза и увоза услуга на светском нивоу показује да је ИКТ сектор на петом месту у односу на извоз, односно шестом месту када је реч о увозу. У Републици Србији, анализа укупне вредности извоза и увоза услуга у Србији показује да је ИКТ сектор на четвртном месту по вредности извоза, односно на петом месту по вредности увоза. На основу изложених сазнања о ИКТ сектору и презентованих података из овог дела рада, кандидат указује да ИКТ сектор има велики потенцијал који треба усмерити на раст и развој националне економије Републике Србије. Већину предузећа у ИКТ сектору чине микро и мала предузећа. Кандидат је извео закључак да би њихово укрупњавање унапредило ефикасност и профитабилност пословања кроз економију обима и економију знања што би као синергетски ефекат имало унапређење конкурентности домаћег ИКТ сектора у међународним оквирима. Као и код већине домаћих предузећа, и код предузећа из ИКТ сектора највеће ограничење будућег раста и развоја представљају ограничени извори финансирања. Оно што карактерише највећи број ИКТ предузећа, а посебно она којима је основна делатност развој софтвера, јесу ниска актива и високи трошкови људских ресурса због специфичне делатности која захтева високообразовни, стручан и обучен профил кадрова. Да би обезбедила континуитет профитабилног пословања предузећима из овог сектора као основна средства потребно је обезбедити само рачунаре, мрежне компоненте и софтвере са лиценцом, али су с друге стране највиши трошкови управо везани за улагања у људске ресурсе. На основу свега наведеног у овом поглављу, кандидат је закључио да улагање у људске ресурсе у ИКТ сектору треба да буде стратешко опредељење које води ка стабилном пословању и расту профитабилности.

Пето поглавље обухвата детаљну методолошку основу истраживања, као и фазе истраживања. У истраживању се кренуло од дефинисања предмета, циља и истраживачких хипотеза. Потом следи избор циљног узорка, операционализација конструката и дизајнирање упитника. Такође, описан је начин тестирања емпиријског дела упитника кроз методе статистичке анализе и моделовање структурних једначина методом парцијалних најмањих квадрата (PLS-SEM). Анализом досадашњих сазнања, уочених неистражених питања и необјашњених појава и утицаја, наметнута је потреба за спровођењем истраживања у области управљања интелектуалним капиталом и мерења утицаја на пословне перформансе предузећа. Стога је предмет истраживања ове докторске дисертације анализа утицаја интелектуалног капитала и његових компоненти на пословне перформансе предузећа ИКТ сектора Републике Србије. Полазећи од закључака ранијих истраживања, сумираних теоријских и емпиријских чињеница дефинисана је основна хипотеза: Постоји статистички значајна и позитивна повезаност између интелектуалног капитала и пословних перформанси предузећа. Из ове основне хипотезе произилазе три посебне хипотезе: Х1 – Постоји статистички значајна и позитивна повезаност између људског капитала и пословних перформанси предузећа, Х2 – Постоји статистички значајна и позитивна повезаност између структурног капитала и пословних перформанси предузећа и Х3 – Постоји статистички значајна и позитивна повезаност између релационог капитала и пословних перформанси предузећа. Основни циљ истраживања јесте да се утврди утицај независних променљивих (људски, структурни и релациони капитал) на зависну променљиву (пословне перформансе) да би се добиле информације које менаџерима могу да буду полазна основа за утврђивање стратегије и стратегијских циљева предузећа. На бази дефинисаног предмета и циља истраживања и постављених хипотеза дефинисан је метод истраживања (избор свих метода, истраживачких техника и инструмената истраживања), а потом је израђена листе улазних варијабли. За сваку постављену хипотезу, дефинисане су зависне и независне варијабле. Прикупљање мишљења запослених у сектору ИКТ је спроведено методом анкетања, на основу креираног упитника за мерење ставова запослених у предузећима ИКТ сектора Републике Србије на бази литературе која се бави истраживањем интелектуалног капитала. Ова анкета тестирана је путем пилот истраживања спроведеног у периоду јули-август 2020. године у којој су анкетирани запослени у ИКТ предузећима у више градова Републике Србије (Београд, Ниш, Нови Сад, Зрењанин, Крагујевац, Краљево, Суботица, Ужице и др.), као и консултовани председници појединих ИКТ кластера у циљу унапређења валидности и тачности постојеће анкете. Истраживање у сврху докторске дисертације спроведено је од почетка јуна до краја новембра 2020. године помоћу анонимне онлајн анкете у ИКТ предузећима са седиштем у 23 града на територији Републике Србије на узорку од 611 испитаника. Учесницима анкете било је предочено да је истраживање спроведено у научне сврхе. Процена величине узорка у односу на број формативних манифестних варијабли показала је да је узорак репрезентативан. Анкетни упитник сачињен је из три дела. Први део упитника је сачињен од 90 улазних варијабли, односно констатација о параметрима интелектуалног капитала (30 улазних варијабли које описују конструкт људски капитал, 30 улазних варијабли које описују конструкт структурни капитал и 30 улазних варијабли које описују конструкт релациони капитал). За оцену задовољства испитаника примењена је Ликертова скала са пет нивоа: 1 – изразито се не слажем, 2 – не слажем се, 3 – неодлучан сам, 4 – слажем се и 5 – изразито се слажем. Други део упитника обухвата 11 одабраних улазних варијабли које описују конструкт пословне перформансе предузећа, где

су испитаници требали да за дате тврдње рангирају своје предузеће у односу на конкуренте од 1 (минимум) до 5 (максимум). Трећи део упитника обухвата податке којима се ближе дефинише ИКТ предузеће и положај испитаника: укупан број запослених (на основу кога су класификована предузећа на: микро предузећа – <10 запослених, мала предузећа – < 50 запослених, средња предузећа <250 запослених и велика предузећа – >250 запослених), функцију испитаника у ИКТ предузећу (топ менаџер, менаџер средњег нивоа и линијски менаџер) и место пословања предузећа.

У истраживању је примењена дескриптивна статистика у циљу систематизовања и описа узорка истраживања (средње вредности, мере асиметрије и спљоштености и сл.). Нормалност дистрибуције података тестирана је помоћу Kolmogorov-Smirnov теста и Shapiro-Wilk теста за оцену нормалности дистрибуције резултата. Тестирање нормалности дистрибуције варијабле извршено је и помоћу Jarque-Bera теста. Поузданост мере података који су манифестне варијабле латентних конструката тестирана је помоћу Cronbach's alfa. Подаци су обрађени у статистичком пакету SPSS for Windows, verzija 20. За анализу и интерпретацију добијених резултата, као и тестирање постављених хипотеза примењено је моделирање структурних једначина методом парцијалних најмањих квадрата (Partial Least Squares-Structural Equation Modeling – PLS-SEM). PLS-SEM метод се у истраживању дате проблематике и код других еминентних аутора показао прикладним. Анализа је спроведена помоћу софтвера Smart PLS v.3.2.7. У циљу испитивања фактора који на најбољи начин описују појединачне компоненте интелектуалног капитала приступило се експлоративној факторској анализи (Exploratory Factor Analysis – EFA). Константације које описују људски, структурни и релациони капитал обухваћене су појединачним EFA анализама, са циљем сагледања како се у условима пословања у земљи, а у складу са анализираним сектором, дате констатације групишу, односно које констатације на најбољи начин описују сваку компоненту интелектуалног капитала. За потребе истраживања утицаја интелектуалног капитала на пословне перформансе компанија креиран је PLS-SEM модел пута који се састоји од мерног, односно спољашњег модела, који чине манифестне варијабле, у случају ове докторске дисертације формативног и рефлективног карактера. Структурни, односно унутрашњи, модел чине латентне варијабле. У мерним моделима у којима су присутне рефлективне варијабле мери се утицај латентне варијабле према манифестним варијаблама. У формативном мерном моделу мери се утицај манифестних варијабли на латентни конструктор. Оцена рефлективног и формативног модела, као и оцена структурног модела врши се према одређеним референтним вредностима и правилима.

У шестом поглављу, на основу методолошке основе истраживања дате у претходном поглављу, кандидат је приказао и детаљно анализирао добијене резултате истраживања спроведеног у ИКТ предузећима са седиштем у 23 града на територији Републике Србије на узорку од 611 испитаника. Спроведеном анкетом дошло се до сазнања на које начине компоненте интелектуалног капитала (људски, структурни и релациони) утичу на пословне перформансе предузећа ИКТ сектора Републике Србије. Најпре је извршена дескриптивна статистика компоненти интелектуалног капитала (људски, структурни и релациони) и пословних перформанси предузећа ИКТ сектора Републике Србије. Након тога су факторском анализом улазних варијабли интелектуалног капитала издвојена три фактора у оквиру сваке групе који представљају адекватне индикаторе за даљу анализу сваког појединачног конструкта интелектуалног капитала. У групи Људски капитал то су: 1) компетенције, обуке и усавршавање запослених, 2) учење и развој, продуктивност и тимски рад и 3) иновативност и креативност. Код групе Структурни капитал то су: 1) организациона структура, процеси и процедуре, 2) патенти, лиценце и ауторска права и 3) лидерство и организационо учење. У групи Релациони капитал издвојили су се фактори: 1) кооперативност и познавање купаца, 2) стратешке алијансе, лојалност купаца и добављачи и 3) односи с купцима и добављачима. У овом делу извршена је провера постављених хипотеза Симплифик и Дијамант модела. Добијене резултате, кандидат је интерпретирао на свеобухватан начин доводећи их у корелацију са сличним истраживањима у свету, задржавајући примарни фокус на истраживању које је сам спровео. Ово поглавље чини суштински допринос дисертације, а заснива се на дефинисаном подручју истраживања, теоријским ставовима, анализама и добијеним резултатима о спроведеном истраживању.

Седмо поглавље односи са на закључна разматрања, ограничења истраживања и препоруке за будућа истраживања. Кандидат истиче да интелектуални капитал посматран као комбинација људског, структурног и релационог капитала, статистички значајно и позитивно утиче на пословне перформансе предузећа ИКТ сектора Републике Србије. Добијени резултати су од есенцијалне важности за предузећа ИКТ која свој интелектуални капитал посматрају као своју најважнију нематеријалну имовину и која перманентно улажу у своје људске ресурсе као основне носиоце интелектуалног капитала. Кандидат закључује да будућа истраживања треба усмерити на већи број предузећа и обухват проширити на друге секторе. У већини истраживања као параметар пословних перформанси коришћене су финансијске перформансе, а подаци преузимани из финансијских извештаја што сужава сагледавање пословних перформанси само на финансијску компоненту. Кандидат се залаже за коришћење и других нефинансијских индикатора пословних перформанси, што је овом докторском дисертацијом и обухваћено, како би се извршила компаративна анализа утицаја интелектуалног капитала на пословне перформансе. Такође, кандидат истиче да ово истраживачко питање треба сагледати и применом Дијамант модела како би се и са тог аспекта извршила свеобухватнија компаративна анализа међуодноса параметара интелектуалног капитала у Републици Србији.

Део који се односи на литературу садржи 319 коришћених референци, односно научних и стручних чланака и монографских публикација. На основу коришћене домаће и стране литературе, може се закључити да је аутор на систематичан, свеобухватан и стручан начин приступио изучаваној проблематици, јер је свака коришћена референца релевантна за тему докторске дисертације.

У делу који се односи на прилог, кандидат је приложио анкету коју је користио у спроведеном емпиријском истраживању. На крају, кандидат Немања Лекић приложио је своју кратку биографију.

VI ЗАКЉУЧЦИ ОДНОСНО РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА

Имајући у виду све већи значај истраживања утицаја интелектуалног капитала на укупне пословне перформансе предузећа у нашој земљи, као и да су научни радови претежно усмерени на изучавање финансијских перформанси, док је број студија које за предмет анализе имају нефинансијске параметре пословног успеха релативно мали, кандидат овом дисертацијом даје значајан допринос домаћој научно-стручној литератури у предметној области. Резултати ове докторске дисертације упоредиви су са емпиријским резултатима истраживача из домаће и светске литературе која за предмет имају анализу утицаја интелектуалног капитала на пословне перформансе предузећа, где се такође показало да постоји статистички значајна и позитивна повезаност између људског, структурног и релационог капитала на пословне перформансе предузећа. Кандидат је истакао да је и истраживању интелектуалног капитала неопходно холистички приступити његовом разматрању, при чему се, поред деловања компоненти интелектуалног капитала на пословне перформансе предузећа, мора ићи даље у правцу свеобухватније компаративне анализе међуодноса параметара интелектуалног капитала предузећа ИКТ сектора Републике Србије.

На основу спроведеног истраживања у ИКТ предузећима са седиштем у 23 града на територији Републике Србије на узорку од 611 испитаника дошло се до сазнања на које начине компоненте интелектуалног капитала (људски, структурни и релациони) утичу на пословне перформансе предузећа ИКТ сектора Републике Србије. Истраживање је спроведено по латентним конструктима интелектуалног капитала, тако што су анализирани индикатори егзогених латентних конструката интелектуалног капитала: Људски капитал, Структурни капитал и Релациони капитал и ендеогеног латентног конструктора Пословне перформансе.

Кандидат је остварио не само теоријско-методолошки допринос на плану приказа релевантне литературе и досадашњих истраживања у овој области, већ и емпиријски допринос анализирајући кључне варијабле у оквиру конструката интелектуалног капитала које су специфичне за домаћа предузећа ИКТ сектора. Приликом спроведене дескриптивне статистике за конструкт Људског капитал најбоље је оцењена варијабла „Иновације и креативност запослених утичу на тржишну позицију предузећа“ што показује свесност запослених у ИКТ сектору о неопходности перманентног улагања у иновације како би се обезбедила дугорочно стабилна тржишна позиција предузећа, а тиме и његова профитабилност у дугом року. У оквиру наведеног конструкта најслабије оцењена варијабла је „Предузеће лансира већи број нових производа у односу на конкуренцију“, што показује да се домаћа предузећа ИКТ сектор фокусирају на постојеће производе и познате купце јер су још у почетној фази развоја. Приликом анализе конструкта Структурни капитал показало се да је најбоље оцењена варијабла „Системи и програми предузећа утичу на профитабилност предузећа“, чиме су запослени препознали значај успостављеног системског приступа у пословању предузећа. У оквиру истог конструкта најслабије оцењена варијабла је „Предузеће активно охрабрује и награђује стварање у циљу максимизирања профита“, чиме се показало да запослени у оквиру ИКТ предузећа сматрају да их њихови менаџери неадекватно награђују и мотивишу. Анализом дескриптивне статистике конструкта Релациони капитал утврђено је да је најбоље оцењена варијабла „Познавање купаца утиче на тржишну позицију предузећа“, што показује да запослени препознају значај познавања крајњих корисника и њихове сатисфакције која обезбеђује њихову лојалност а тиме и дугорочно добру тржишну позиционираниост самог предузећа. У оквиру овог конструкта најслабије оцењена варијабла је „Када је реч о новом послу, купци предузећа у последњих пар година све више бирају производе предузећа у односу на конкуренте“, што говори да домаћа ИКТ предузећа морају да брже и флексибилније одговоре на растуће потребе крајњих корисника због повећане конкуренције. Дескриптивна статистичка анализа за конструкт Пословне перформансе показала је да је лидерство у ИКТ сектору најбоље оцењен индикатор, јер се само лидерском позицијом обезбеђује значајно тржишно учешће, а тиме и дугорочно профитабилно пословање. Изгледи за пословање у будућности индикатор је са најслабијом оценом за наведени конструкт, што говори о песимистичком ставу запослених услед настанка могућих кризних ситуација на тржишту, као и неадекватне мотивације и система награђивања од стране менаџера.

Помоћу PLS-SEM технике спроведено је тестирање значајности структурног модела и потврда хипотеза. У Симплифик моделу потврђене су хипотезе: X1 – Постоји статистички значајна и позитивна повезаност између људског капитала и пословних перформанси предузећа, X2 – Постоји статистички значајна и позитивна повезаност између структурног капитала и пословних перформанси и X3 – Постоји статистички значајна и позитивна повезаност између релационог капитала и пословних перформанси. У Дијамант моделу потврђене су следеће хипотезе: X1Д – Постоји статистички значајна и позитивна повезаност између људског капитала и релационог капитала, X2Д – Постоји статистички значајна и позитивна повезаност између људског капитала и структурног капитала, X3Д – Постоји статистички значајна и позитивна повезаност између релационог капитала и пословних перформанси и X4Д – Постоји статистички значајна и позитивна повезаност између структурног капитала и пословних перформанси. Добијени резултати показали су присуство директног и индиректног утицаја људског, структурног и релационог капитала на пословне перформансе предузећа, што потврђују емпиријске резултате других аутора који су обрађивали идентичну предметну проблематику: Bontis (1998); Miller et al. (1999); Berglund, Grönvall & Johnson (2002); Sofian, Tayles & Pike (2004); Bin Ismail (2005); Moslehi, Mohaghar, Badie & Lucas (2006); Salleh & Selamat (2007), Sharabati, Jawad & Bontis (2010). Истраживањем је указано на постојање најјаче директне повезаност између људског и структурног капитала, а потврђена је јака веза између људског и релационог капитала. У односу на везу између структурног капитала и пословних перформанси, утврђена је снажнија директна повезаност релационог капитала и пословних перформанси. Резултати емпиријске анализе показали су снажнији индиректан утицај људског капитала на пословне перформансе, у поређењу са директним утицајем и релационог и структурног капитала. Другим речима, људски капитал значајно, али посредно утиче на пословање предузећа, што је у складу са његовим директним утицајем на пословне перформансе. Резултати докторске дисертације конзистентни су са сазнањима презентованим у релевантној литератури из ове области до којих се дошло истраживањима у другим земљама: Канади (Bontis, 1998; Miller et. al., 1999), Шведској (Berglund et

al., 2002), Тајвану (Wang & Chang, 2005), Малезији (Sofian et al., 2004; Bin Ismail, 2005; Salleh & Selamat, 2007), Ирану (Moslehi, et al., 2006), Јордану (Sharabati et al., 2010), Индонезији (Astuti, Chariri & Rohman, 2020). Потврђивањем наведених хипотеза потврђена је и основна хипотеза: Постоји статистички значајна и позитивна повезаност између интелектуалног капитала и пословних перформанси предузећа.

Према мишљењу кандидата, оригинални резултати истраживања докторске дисертације, применом Дијамант модела пружају менаџерима ширу слику о међузависности која постоји између људског, структурног и релационог капитала. Разумевањем њихове међуповезаности менаџери у ИКТ предузећима могу да идентификују њихову условљеност и по потреби изврше унапређење индикатора одређеног конструкта интелектуалног капитала чиме се доприноси унапређењу пословних перформанси предузећа, његовој флексибилности и адаптивности, односно бољој тржишној позицији и конкурентности. Свако предузеће је другачије и треба да расте и развија се сходно сопственом сектору. На менаџерима ИКТ предузећа је да константно улажу у обуку и развој својих запослених, јер само на тај начин запослени могу да буду ефикаснији у извршавању својих радних задатака, креативнији и иновативнији, спремни да у сваком моменту примене новостечена знања и технологије у свакодневном пословању што ће обезбедити и остваривање постављених организационих циљева. Стога је потребно, како истиче кандидат, за сваког запосленог идентификовати адекватан начин мотивисања и награђивања, при томе уважавајући њихове специфичности, знања, вештине, компетенције, таленте. У ИКТ сектору експертиза запослених и поседовање специфичних знања доприносе конкурентској предности.

Оригинално истраживање спроведено у склопу ове докторске дисертације доприноси бољем разумевању менаџера у сагледавању најрелевантнијих фактора који детерминишу интелектуални капитал што се позитивно рефлектује на пословне перформансе предузећа ИКТ сектора. Резултати докторске дисертације могу се директно применити и у другим секторима уважавајући њихове специфичности. На тај начин се може поставити полазни модел за управљање интелектуалним капиталом који би био функционално прихватљив независно од сектора у који се имплементира.

VII ОЦЕНА НАЧИНА ПРИКАЗА И ТУМАЧЕЊА РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА

У складу са предметом и циљем истраживања, кандидат Немања Лекић је на професионалан начин изучио и анализирао теоријска и емпиријска истраживања бројних еминентних аутора који су се бавили истраживањем утицаја интелектуалног капитала и његових компоненти на пословне перформансе предузећа у различитим земљама и секторима. Прецизно је дефинисао предмет, циљ, методе и технике истраживања што је посебно значајно у извођењу општег и поузданог научног закључка.

Кандидат је јасно поставио хипотезе истраживања ради анализе сложене проблематике интелектуалног капитала и његовог утицаја на пословне перформансе предузећа ИКТ сектора Републике Србије. Кандидат је научно ваљаним техникама истраживања потврдио присуство директног и индиректног утицаја људског, структурног и релационог капитала на пословне перформансе предузећа ИКТ сектора. Утврђена је снажнија директна позитивна повезаност између релационог капитала и пословних перформанси, у односу на повезаност структурног капитала и пословних перформанси. Такође, људски капитал значајно, али посредно (преко релационог и структурног капитала) утиче на пословне перформансе предузећа ИКТ сектора. На тај кандидат је потврдио основну хипотезу ове докторске дисертације, односно да постоји значајна и позитивна повезаност између интелектуалног капитала и пословних перформанси предузећа ИКТ сектора Републике Србије.

Кандидат је користио релевантну научну и стручну литературу и статистичку грађу коју је илустровао табелама, сликама и графиконима и прецизно их пописао и ставио на увид. Навођењем различитих мишљења, схватања и ставова еминентних аутора који су се бавили проучавањем тематиком, кандидат је доказао да влада проблематиком.

Такође, кандидат је уважао све сугестије ментора и члана комисије и у складу са расположивим изворима и подацима на концизан начин спровео емпиријски део истраживања.

На основу наведених елемената, Комисија позитивно оцењује начин приказа и тумачења резултата у оквиру докторске дисертације и констатује да је кандидат Немања Лекић успешно извршио емпиријско истраживање, реализовао постављене циљеве и тестирање истраживачких хипотеза, односно да ова дисертација садржи оригиналне научне резултате.

VIII КОНАЧНА ОЦЕНА ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ/ДОКТОРСКОГ УМЕТНИЧКОГ ПРОЈЕКТА:

1. Да ли је докторска дисертација/докторски уметнички пројекат написан у складу са образложењем наведеним у пријави теме

Кандидат Немања Лекић је докторску дисертацију урадио у складу са образложењем и истраживачким програмом који је навео, односно предложио у Пријави теме за докторску дисертацију.

2. Да ли докторска дисертација/докторски уметнички пројекат садржи све битне елементе
Докторска дисертација садржи све битне елементе, а њен квалитет, садржај и квантитет у складу је са важећим стандардима, креативношћу кандидата и менторског вођења.

3. По чему је докторска дисертација/докторски уметнички пројекат оригиналан допринос науци, односно уметности

Научни допринос дисертације постигнут је потврђивањем валидности постављених хипотеза, те се на бази утемељеног истраживачког процеса дошло до поузданих података у области која је до сада у нашим условима пословања недовољно истражена, с једне и веома актуелна, с друге стране. Кандидат Немања Лекић је применом адекватних научних метода доказао да постоји статистички значајна и позитивна повезаност компоненти интелектуалног капитала са пословним перформансама предузећа ИКТ сектора Републике Србије. У потврђивању постављених хипотеза најпре је користио Симплистички модел, којим је потврђена основна хипотеза. Да би се указао на ширу слику о међузависности која постоји између људског, структурног и релационог капитала, кандидат у другом кораку предлаже и користи Дијамант модел. Резултати добијени овим моделом омогућавају менаџерима да

разумевањем њихове међуповезаности у ИКТ предузећима могу да идентификују њихову условљеност и по потреби изврше унапређење индикатора одређених параметара интелектуалног капитала чиме се доприноси унапређењу пословних перформанси предузећа, њиховој флексибилности и адаптивности, а на тај начин и бољој тржишној позицији и конкурентности. На основу добијених сазнања предузећа ИКТ сектора Републике Србије у могућности су да унапреде своје пословање бољим управљањем сопственим интелектуалним капиталом, како на домицилном, тако и на ино тржишту. Резултати истраживања несумњиво могу да допринесу креирању будућих стратегија за управљање интелектуалним капиталом. Истраживање на наведену тему обезбедило је релевантна научна сазнања за будућа слична научна истраживања из ове области и несумњиво ће допринети унапређењу економске теорије и праксе.

4. Недостаци докторске дисертације/докторског уметничког пројекта и њихов утицај на резултат истраживања

Интегралном анализом свих релевантних аспеката докторске дисертације, комисија није уочила недостатке у дисертацији који би могли да имају утицај на резултате истраживања.

IX ПРЕДЛОГ:

На основу укупне оцене докторске дисертације/докторског уметничког пројекта, комисија предлаже:

- да се докторска дисертација кандидата **Немање Лекића** под називом „**Утицај интелектуалног капитала на пословне перформансе предузећа у сектору информационо комуникационих технологија Републике Србије**“ ПРИХВАТИ, а кандидату ОДОБРИ ОДБРАНА пред усвојеном Комисијом на Факултет за економију и инжењерски менаџмент у Новом Саду.

ПОТПИСИ ЧЛАНОВА КОМИСИЈЕ

Проф. др Марко Царић – ментор и члан комисије

Проф. др Јелена Вапа Танкосић – ментор и члан комисије

Проф. др Драган Солеша – председник комисије

НАПОМЕНА: Члан комисије који не жели да потпише извештај јер се не слаже са мишљењем већине чланова комисије, дужан је да унесе у извештај образложење односно разлоге због којих не жели да потпише извештај.